

STEFANO BASCHIERA – MARKUS SCHLEICH

BŰNÜGYI FILMEK, SOROZATOK ÉS TERRITORIALIZÁCIÓS STRATÉGIÁK ÉSZAK-ÍRORSZÁGBAN

Cikkünkben a Northern Ireland Screen (NIS) gyártási politikáját és lokációs stratégiáit járjuk körül. A NIS gyártási vezetőjével és egy helyi képviselőjével készített interjúkon keresztül kutatásunk a kulturális örökség megjelenítésének nemzeti filmes iparágon belüli kihívásait tárja fel, különös tekintettel a *Trónok harca*-időszakra. Esettanulmányainkban *A becsület védelmében* (*Line of Duty*, 2012–) és a *Hajsza* (*The Fall*, 2013–2016) című sorozatokkal, valamint a *Ködfolt* (*A Patch of Fog*, 2015) című játékfilmmel foglalkozunk.

Az észak-írországi mozgóképipar fejlődése napjainkban

■ Észak-Írországban – különösen az ország méretéhez képest – a mozgóképipar mostanában ugrásszerű fejlődésen megy keresztül. Ez világosan látszik egyrészt a filmgyártásban foglalkoztatottak népességhez viszonyított százalékos arányából, másrészt a 2005 és 2012 között beállt pozitív változásból. Amíg az Egyesült Királyság filmes iparágairól kiadott 2005-ös gazdasági nyilatkozatokban Észak-Írország folyamatosan a táblázatok végén kullogott, addig az Oxford Economics által 2012-ben közzétett *The Economic Impact of the UK Film Industry* című jelentés ezt a régiót mint sikertörténetet említi.

A mozgóképipar hatása különösen akkor tűnik jelentősnek, ha figyelembe vesszük, hogy az ország népessége csupán 1,8 millió fő. Az or-

„...a múlt árnyai még
mindig ott kísértenek
Belfastban.”

szág nemzetközi hírnevére gyakorolt pozitív hatása miatt is kitüntetett figyelmet kell szentelni az észak-írországi mozgóképiparnak, még akkor is, ha ezt az imázst az ország problematikus közelmúltja beárnyékolja.

Ennek a sikertörténetnek a megértéséhez Észak-Írországot mint a mozgóképipar példaértékű esetét kell szemlélnünk, amelynek fejlődése szorosan összefonódott (és sokkal tartozik) egy „elszabadult” produkciónak: a *Trónok harcának* (2011–2019). G. R. R. Martin *A tűz és a jég dala* című fantasyregény-sorozatának adaptációja egyaránt meghatározó volt az észak-írországi filmipar és a NIS munkája számára is. A sorozat észak-írországi mozgóképiparra gyakorolt hatását ékeesen bizonyítja, hogy az első két évad – az első 18 millió, a második 21 millió fontnyi helyi kiadással – több mint a nyolcszorosát hozta vissza. A *Trónok harca* sikere utat nyitott a nemzeti filmbizottság fejlesztései előtt a territorializációs politika és az infrastruktúra területén, segítette a helyi stábok készségfejlesztését, miközben a hazai történetek gyártására is megfelelő környezetet teremtett. A NIS a mozgóképipar minden ágára kiterjedő kiadását 2018 márciusában 42,8 millió fontra becsülték, ami 250,75 millió fontnyi közvetett kiadást jelentett árúk és szolgáltatások tekintetében az észak-írországi gazdaság számára.¹

A sikertörténet sarokköve a *Trónok harca* által létrehozott álláslehetőségek és munkahelyek mennyisége. Ezt a munkaerőpiacra gyakorolt hatást nem lehet eléggé hangsúlyozni. A legfrissebb rendelkezésre álló adatok szerint Észak-Írországon 43 000 ember dolgozik a kreatív iparban, többségük a mozgóképiparban, ami az Észak-Írországon foglalkoztatottak 5%-át jelenti. Az 1990-es évek politikai változásaitól kezdődően a kreatív ipar fellendülése Belfastban – beleértve a vízpartjának újraértékelését is – szorosan követte a legtöbb brit posztindusztriális város fejlődését. Ahogy John Myerscough (1988) a *The Economic Importance of Arts* című tanulmányában írja,² Angliában a mozgóképipar pozitív változásait az 1980-as évek hozták el, amikortól a filmkészítésre mint egy önmagában is jelentős gazdasági tevékenységre kezdtek tekinteni. Azonban az Egyesült Királyság más területeivel ellentétben Észak-Írország fejlődését a Zavargások (Troubles)³ lelassították. Csak az 1990-es évek béketárgyalásainak köszönhetően lendült fel újra a mozgóképipar Belfastban és környékén.⁴ A fejlődés kezdeti szakaszát bemutató szöveg, Myerscough *The Arts and the Northern Ireland Economy* című tanulmánya – Nagy-Britannia kulturális iparáról szóló munkájának a folytatása – pontosan leírta a művészeti és kulturális iparba történő növekvő befektetések gazdasági előnyeit Észak-Írországon, és felszólította a kormányt, „hogy stratégiaileg vegye jobban figyelembe a kulturális szektort”.⁵

Egy nemrégiben megjelent kiadványban Philip Drake⁶ az Egyesült Királyság politikájának változását elemzi a Munkáspárt 1997-es kormányalakítását követően. Kijelenti, hogy a „Harmadik utas” tervzet teljes mértékben támogatta a kulturális ipar által lehetővé tett gazdasági növekedést. A fejlődés Észak-Írországon is érezhető volt: létrejött a Kulturális, Művészeti és Szabadidő Minisztérium (Department of Culture Arts and Leisure) (DCAL), az Észak-Írországi Filmtanács (Northern Ireland Film Council) pedig nagyobb figyelmet szentelt a „gazdasági” szerepének.

Hill érvelése szerint az Észak-Írországi Filmtanács *A világ leghatalmasabb ipara* (*The most powerful industry in the world*) című stratégiai dokumentuma világossá tette, hogy az alapvető politikai célkitűzések ipari jellegűek, új munkahelyek létrehozását, beruházások vonzását és Észak-Írország pozitív képének megteremtését célozzák, hogy hozzájáruljanak a bizalomépítéshez minden

szektorban.⁷ A NIS 1997-es megalapítása voltaképpen tanúságtétel a mozgóképi-
ipar új politikája mellett.

Az Észak-Írorszáiban 1997 és 2000 között forgatott filmek azonban gazdasági szempontból meglehetősen lesújtó képet festenek. Az Olsberg/SPI tanácsadó társaság által 2001-ben közzétett *Fejlesztési stratégia az észak-írországi film- és műsorszóró szektor számára* (A *Development Strategy for the Northern Ireland Film and Broadcast Sector*) című jelentése világosan elmagyarázza a régió növekedésének korlátait. Megállapítja, hogy ezek a produciók nem tették lehetővé sem a fenntartható hazai ipar, sem a nemzetközi szinten versenyképes készségek megeremtését. Ennél is fontosabb, hogy nem kínáltak elegendő áramlást az ipari infrastruktúra fenntartásához. Jóllehet az Észak-Írországi Művészeti Tanács (Arts Council in Northern Ireland) elkülönített egy egymillió font értékű finanszírozási alapot az EU békét és megbékélést célzó különleges támogatási programjából (Special Support Programme for Peace and Reconciliation, SSPPR), hogy megalapítson egy filmes bizottságot és egy forgatókönyvíró képzést, azonban ezek nagyon kevés eredményt hoztak az első években.⁸ A 2001-ben megnyílt belfasti Paint Hall stúdiók már egy év után működési veszteséggel szembesültek a kihasználatlanság miatt. Hill 2006-ban publikált, az északír mozikról szóló tanulmánya a filmipar pénzügyi helyzetének komor értékelésével zárul.⁹

Alig egy évvel Hill írása után azonban a helyzet drámai módon megváltozott. 2007-ben az első pénzügyileg jelentős nemzetközi produciók eredményeként megérkezett Észak-Írorszáiba a *Szikraváros* (*City of Ember*) című nagyjátékfilm, és ezzel egy új korszak kezdődött a régió filmiparában. Fél évig tartó intenzív tárgyalások során a belfasti helyszín alternatív telephelyeket választott Angliában, Romániában, Prágában és Berlinben. Végre valahára a Titanic negyedben található Pain Hall stúdiókat egy ambiciózus film gyártásához használták. A *Szikravároshoz* remekül illett a stúdiók hatalmas terei által nyújtott rugalmasság és jó elhelyezkedésük (mind Belfast városközpontjához, mind a reptérhez közel található, egyórai autótúra számos helyszíntől). Ez a produció végre felhelyezte Észak-Írországot a nemzetközi térképre, és stratégiai marketinganyagokat kínált a NIS számára. A *Szikraváros* egy főleg stúdióban forgatott fantasy film, így rengeteg kelléket és díszletet is készíteni kellett hozzá. Eltérően a többi északír helyszíneket használó, de „nem helyi” stábbal dolgozó produciótól, a *Szikravároshoz* jelentős mennyiségű helyben elvégzendő munkára volt szükség. A film teljes mértékben megérdemli a „made in Belfast” címkét. Nincs rá bizonyíték, hogy az észak-írországi filmipar ne ívelt volna fel a *Szikraváros* nélkül, de ez a produció mindenképpen fontos próbatétel volt a filmipar számára, hogy bizonyítsa, képes vállalkozókat, ácsokat, építészhallgatókat stb. foglalkoztatni a 2008-as pénzügyi válság hajnalán.

Míg elméletileg a mozgóképi-
ipar minden politikai támogatása jelen volt már a kilencvenes évek gazdaságélénkítését célzó törekvésekben, 2008 megváltoztat-
ta a helyi önkormányzat szemléletét. A filmgyártásban inntól fogva az észak-
írországi építőipari ágazatot sújtó válság enyhítésének lehetőségét látták. A *Szik-
raváros* se szakmai, se közönségsikernek nem nevezhető, de arra megfelelt, hogy
Belfastot produciók központként mutassa be – ennek köszönhető, hogy végül a
Trónok harca eljutott Észak-Írorszáiba. Az HBO és a NIS először 2008-ban lépett
kapcsolatba. 2009-ben a Universal Studios Belfastba hozta a *Király!-t* (*Your
Highness*), amelynek forgatásához nemcsak a Paint Hall stúdiókra, de jelentős
mennyiségű külső helyszínre is szükség volt, így a film egyfajta brosúrává vált

Észak-Írország számára. A produkció a befektetett 1,15 millió font tízszeresét, 11,78 millió fontot hozott vissza¹⁰ (Northern Ireland Screen 2017. 6.).

2013-ban a Universal (a Legendary Pictures-szel együttműködve) Észak-Írországot választotta forgatási helyszínnek *Az ismeretlen Drakula (Dracula Untold)* számára, ezáltal több mint 100 millió dolláros költségvetéssel. Ehhez a filmhez is szükség volt sok kültéri felvételre, de a produkciónak ekkor már egy másik stúdió létesítményét (az egykori C&C gyárat Castlereagh-ban) kellett használnia, mivel a Paint Hallt 2010-ben az HBO lefoglalta. Az HBO-nak a Titanic stúdiók iránti elkötelezettsége nemcsak azok 2012-es korszerűsítéséhez, hanem más észak-írországi létesítmények fejlesztéséhez is jelentősen hozzájárult (így jöhetett létre például a Linen Mill stúdió és a Botanic Harbour stúdió), de ez a Titanic stúdiók fejlődését is magával hozta 2021-ben, amikor két új hangszínpadot is megnyitottak Hurst és McQuitty néven.

A fent említett létesítmények fejlesztése további példa Észak-Írország azon képességére, hogy megfeleljen a nemzetközi produkciók magas színvonalának, és hogy a kategóriáján belül a legjobbak közé tartozzon. Az Észak-Írországban forgatott filmek és tévésorozatok jelenlegi fellendülését látva nem csoda, hogy a NIS az *Ajtónyitás: az észak-írországi filmipar átalakítása (Opening Doors: A Strategy to Transform the Screen Industries in Northern Ireland, 2019)* című jelentésében a következő gazdasági jövőképet posztulálta: tíz éven belül Londont/Délkelet-Angliát leszámítva Észak-Írországgé lesz a legerősebb filmipar az Egyesült Királyságban és Írországban.

A Northern Ireland Screen szerepe

■ A NIS, egy államilag finanszírozott filmfejlesztő ügynökség kulcsfontosságú szerepet játszott az észak-írországi mozgóképipar exponenciális növekedésében.¹¹ Mint állami szervet az Invest Northern Ireland (Invest NI) finanszírozza, de részben az Európai Regionális Fejlesztési Alap egyik programjának (Európai Fenntartható Versenyképesség Program Észak-Írország Részére), valamint a Kulturális, Művészeti és Szabadidő Minisztérium (DCAL) támogatását is élvezi. Az Észak-Írországi Művészeti Tanács (Arts Council of NI, ACNI) a NIS-t bízta meg a filmes állami támogatások kezelésével Észak-Írországban. Akárcsak Anglia, Skócia és Wales hasonló testületei, a NIS de facto filmbizottságként is működik, és számos ösztönzést kínál, mint például a helyszínekutatás, a stúdiók kezelése, a gyártás és fejlesztés finanszírozása stb. Ezenkívül elkötelezett az észak-írországi filmkultúra és oktatás szélesebb terjesztése mellett. A filmbizottságot finanszírozók listája kiemeli a kreatív iparágak fejlesztésének európai politikáját az elmaradottabb régiók pénzügyi növekedésének elősegítése érdekében, különösen azokban, amelyek a posztindusztriális gazdaság negatív következményeivel szembesülnek.

1997 és 2013 között a NIS-alap 61 film gyártását támogatta. A probléma az volt, hogy különösen az első hazai filmek általában gyenge bevételt hoztak, valamint a helyi stáboknak és tehetségeknek elsősorban rövid távú munkaviszonyt kínáltak. A közelmúltbeli növekedés a NIS 2007 és 2010 között megvalósított *Building on Success* stratégiájának a következménye. Amint az az Invest NI a NIS ezen időszakot érintő munkájáról szóló jelentéséből kiderült, a stratégia sikerének egyik legfontosabb előfeltétele az észak-írországi televíziós produkciók támogatásának érdekében történő jelentős átcsoportosítás volt. Ennek kiinduló-

pontja, hogy a fenntartható regionális mozgóképipar kiépítésének az alapja nem a film, hanem a televíziós produkció kell hogy legyen.¹² Az új nagyszabású produkciók befogadására való kapacitás és a *Trónok harca* „mindenütt jelenléte” együtt járt a helyi stábok nagymértékű bevonásával (ez néhány évvel korábban még elképzelhetetlen lett volna), másrészt megmutatta, hogy a belső befektetések kulcsfontosságúak az ipar szempontjából.

Az Egyesült Királyságban mind a filmek, mind a televíziózás számára az adókedvezmények alacsonyabbak, mint az Ír Köztársaságban (32%), de úgy tűnik, hogy az észak-írországi termelés megugrása összefügg a dollár 15 éves csúcsával a 2007 őszi fontárfolyammal szemben.¹³ Ez lehetővé tette a NI számára, hogy a nemzetközi produkcióknak a legjobb árértékarányt kínálva versenyképessé váljon a globális piacon.

A NIS számos kezdeményezést indított a helyi tehetségek felkarolása és így a régió gazdaságának fellendítése érdekében. Az utolsó programjuk, a 2014–2018 között futó, kifejezetten sikeres *Opening Doors* célja az volt, hogy az észak-írországi filmipar az Egyesült Királyságban – Londont leszámítva – a legerősebb legyen, „támogatva az élénk és sokszínű kulturális hangokat, amelyeket itthon és külföldön egyaránt elismernek és ünnepelek”.¹⁴ A NIS el fogja érni a célját, hogy 250 millió direkt befektetéssel több mint 500 millió fontot termeljen.¹⁵

A 2015/16-os és a 2016/17-es időszakban az Egyesült Királyság egyes nemzeteinél a kizárólag filmes tevékenységre fordított beruházások összege Angliában volt a legnagyobb, de tőkebefektetésenként Észak-Írországból volt a legmagasabb. Egy 2017 júniusában készített független időközi értékelés megállapította, hogy a mozgóképiparra fordított helyi kiadások 2010–2014 között több mint kétszeresére nőttek. Az értékelés megerősítette a Value for Money („VFM”) értéket, és nagyon erős ügyfélelégedettségi szintet jelzett. Az értékelésben az „addicionális” (annak elengedhetetlen alapját, hogy a közpénzeket az ipar számára elérhetővé tegyék az olyan tevékenységek ösztönzése érdekében, amelyek egyébként nem fordulhatnának elő, vagyis amit a magára hagyott piac nem váltana ki), rendkívül magasan mérték (86%), és hangsúlyozták, hogy „támogatás nélkül minimális aktivitás folyna Észak-Írországból”.¹⁶

Észak-Írország számára az áttörő szakmai sikert (a kritika elismerését) a *Trónok harca* rekordot jelentő 38 Emmy-díja hozta el, de az olyan tévés bűnügyi műsorok, mint *A becsület védelmében* és *A Hajsza* is jelentős figyelmet kaptak, és a gazdasági fenntarthatóság eltérő megvalósulásait mutatták. Ugyanekkor egy hangsúlyeltolódás is megfigyelhető volt: a nemzeti presztízs nem kizárólag a „helyi” történetekre támaszkodik, hanem a „Belfastban készült” általánosabb meghatározásából fakad. Ahogy Andrew Reid, a NIS gyártási vezetője rámutatott: a mozgóképipar lehetővé teszi, hogy egy posztindusztriális várost ismét nemzetközileg elismerjenek valaminek a gyártásában, és erre büszkének kell lenni. Ez valami kézzelfogható, ami különbözik a gazdaságalapú szolgáltatásoktól. Ezért ebben a szakaszban Belfast nemzetközi képét a „Belfastban készült”, nem pedig a „belfasti történetek” mottó alapján igyekeztek formálni.

Helyszín és büntett

■ A NIS kulcsszerepet játszik a régió által kínált helyszínlehetőségek népszerűsítésében és fejlesztésében. Észak-Írországot a világ legegységesebb, 5196 négyzetmérföldnyi szabadtéri, külső forgatásokra alkalmas területe, amely különféle

helyszíneket kínál tengerparttal, idilli falvakkal, hegyekkel, szurdokokokkal, tengeröblökkel, városi tájakkal és kevert építészeti stílusú városokkal (ahol egyaránt megtalálhatók a viktoriánus kor vöröstégla épületei és a 21. század üveg- és acélszerkezetei).¹⁷ Ian Heard helyszínereső – aki olyan produkciókban dolgozott, mint a *Marcella*, a *The Tunnel* és a *Grantchester búnei* – rámutat, hogy Észak-Írország és Belfast nemcsak a pénzügyi előnyei miatt versenyképes a filmiparban, hanem azért is, mert változatos helyszínekínálatuk a legkülönfélébb műfajok háttérévé válhat. A *Trónok harca* egyik meghatározó öröksége kétségtelenül az a felhalmozott tudás, amely különösen a helyszínekért felelős részlegekre volt hatással. Egyrészt a filmkészítéshez szükséges szakemberek és készségek (például egy ideiglenes út megépítése egy távoli vidéki helyre) most az észak-írországi mozgóképipar portfóliójának a részét képezik, új lehetőségeket kínálva a globális gyártás számára. Másrészt az HBO-produkció helyi gazdaságra gyakorolt hatása (különösen a globális szemléletre és turizmusra) Észak-Írországot „filmbarát” országgá változtatta, amely a városi és vidéki területein is várja az audiovizuális produkciókat. Ez egy jelentős változás az észak-írországi helyek nyitottságában és hozzáférhetőségében, különösen a közelmúlthoz képest.

A NIS által támogatott legújabb produkciókban tetten érhetjük azt a törekvést, hogy egyensúlyt teremtsenek a nemzeti jelleg megjelenítése és a globális trendek között. Ebből a szempontból fontos szerep jut a kriminek. Azok között a projektek között, amelyeket a forgatókönyvírástól a gyártásig támogatott a NIS fejlesztési alapja, olyan ír bűnügyi történeteket találunk, mint a *Ködfolt* vagy a *Bad Day for the Cut* (2017), amelyeket Észak-Írországban forgattak, és ott is játszódnak. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a BBC – elhatározása szerint – 2016-ig a gyártási költségvetése 3%-át Észak-Írországban költi el, leginkább tévés drámákra. Ennek köszönhetően a régió egy sor, a BBC megbízásából készült bűnügyi drámának adott otthont, mint például *A becsület védelmében*, a *Hajsza*, a *Paula*, a *Dublin Murders*, a készülő *Bloodlands* című sorozatoknak, valamint a *Marcella* harmadik évadának.

Első esettanulmány: *A becsület védelmében*

■ Amikor *A becsület védelmében* (*Line of Duty*) 2012-ben a BBC Twon adásba került, rögtön hatalmas sikere lett nemcsak az Egyesült Királyságban, hanem a nemzetközi piacon is. A Jed Mercurio készítette sorozat a BBC Two által sugározott legnépszerűbb krimisorozat lett a többcsatornás korszakban. Számos díjat is elnyert, mint például a Royal Television Society Awardot és a Broadcasting Press Guild Award for Best Drama Seriest. A műsor bekerült a BBC Two legjobb 50 műsora közé, és a BBC minden idők legjobb műsorának 80-as listájába is. A *The Independent* által végzett közvélemény-kutatás minden idők 8. legjobb rendőri sorozataként (2019) rangsorolja, a Radio Times szavazásán pedig minden idők harmadik legjobb brit bűnügyi drámájának választották meg. A sorozat a 12-es korrupcióellenes egység (AC-12) körül forog. A díszletek bizonytalanságban hagyják a nézőt a helyszínt illetően, de vannak utalások arra, hogy *A becsület védelmében* Anglia középső részén játszódik. Jóllehet a pontos helyet soha nem említik, Birmingham térképei láthatók a falakon, a telefonszámok pedig a birminghami 0121 körzetszámmal kezdődnek (bár helyenként a fiktív 01632 körzetszám is megjelenik). Különböző dokumentumokban irányítószámok is felbukkannak a 'B' mint Birmingham vagy az 'MK' mint Milton Keynes előtaggal.

A sorozatban említett rendőri erők kitaláltak: az egyik a Központi Rendőrség (Central Constabulary), a másik a Kelet-Közép-Angliai Rendőrség (East Midlands Constabulary). Az első évadot Birminghamben, a második, harmadik, negyedik és ötödik évadot azonban Észak-Írországból forgatták a BBC Northern Ireland.

David Cooke, az Észak-Írországból forgatott rendőrségi sorozat helyszínelője a NewsLetternek adott interjújában azt mondta: „A második évadot úgy alakították, hogy a nézők ne tudják felismerni a forgatási helyszíneket, de az utolsó háromban, különösen az utolsó kettőben, amiben dolgoztam, a rendezők már kicsit biztosabbnak érezték magukat abban, hogy mutassanak valamit Belfastból, annak ellenére, hogy még mindig az ország középső részének ábrázolásáról van szó. Nyilvánvalóan kerültük az olyan nevezetességeket, mint a jellegzetes daruk vagy az Albert-torony.”¹⁸

Cooke megerősítette, hogy több mint 60 belfasti helyszín szerepelt az elmúlt évad hat epizódjában: „Minden helyszínhez körülbelül négy vagy öt lehetőséget kell találnod, szóval egy csomó helyszínt fel kell kutatni, hogy végül meglegyen a 60.”¹⁹ Az a tény, hogy *A becsület védelmében* globális jelenséggé vált, jelentősen megkönnyítette Cooke munkáját, mivel így sokkal könnyebben szerzett engedélyt ahhoz, hogy egy adott helyen forgathassanak. Belfast erőszakos múltja és részben lepusztult állapota vonzóvá teszi ezt a várost a krimisorozatok számára. A zord környezet jól illik a gyilkosságokhoz, a gépeltérítésekhez és a lövöldözésekhez.

Az utómunkálatoknak köszönhetően még a napsütötte szabadtéri felvételek is sötét és fenyegető jelleget kaphatnak. Belfast környezete pedig egyfajta passepartout-ként működik, amit Ian Heard is megerősített a nekünk adott interjúban: „Amikor elhagyod Belfastot, gyakorlatilag bárminek a közepén lehetsz.” Észak-Írország azon érdekes képessége, hogy helyettesíthet más helyeket, nem azt jelenti, hogy a műsor rajongói ne vitathatnák meg, hogy milyen tényleges forgatási helyek azonosíthatók.

A rajongók könnyedén felismerhetik Belfast valós helyszíneit. Az AC-12 irodája az Invest Northern Ireland központja Belfast centrumában, szemben a Bedford Streeten található hatalmas viktoriánus Ulster Hall színházzal. Az egyik tiszt a volt feleségével az Upper Queen Streeten található Stix & Stones étteremben találkozik. Kissé északabbra fekszik egy másik gyakran mutatott helyszín, a Belfasti Központi Könyvtár a Royal Avenue-n. Ez a viktoriánus épület a sorozatban rendőrkapitánysággként szolgál. És bár *A becsület védelmében* takarékosan használja Belfast nevezetességeit, mivel az anonimitás kulcsfontosságú ahhoz, hogy a műsor hitelesen keltse azt a benyomást, hogy Közép-Angliában játszódik, mind az Obel-torony (Belfast legmagasabb épülete), mind a Szent Anna-székesegyház (a város leghíresebb temploma) megjelenik a sorozatban. Azok számára, akik ismerik Belfastot, könnyen azonosíthatók az olyan utcák, mint a déli Castlereagh területe a Rosetta Road és a Mount Merrion Road találkozásánál vagy a Downhill Avenue. Tehát annak ellenére, hogy ez a műsor inkább a „Belfastban készült”, semmint a „Belfastban játszódik” kategóriába tartozik, a város és környéke mindenütt jelen van a BBC bűnügyi sorozatában.²⁰

Második esettanulmány: *Hajsza*

■ *A becsület védelmében* szemben a *Hajsza* (*The Fall*) egyértelműen nemcsak „Belfastban készült”, hanem „Belfastban is játszódik”. Ez a lebilincselő pszichológiai thriller sorozat kriminalisztikai szempontból vizsgálja két „vadász” életét.

Az egyik egy sorozatgyilkos, Paul Spector, aki véletlenszerűen választott áldozatait Belfastban és környékén cserkészi be, a másik pedig egy tehetséges női nyomozó, Stella Gibson, akit a MET-től rendelnek ki, és Paulra vadászik. Amikor a műsor 2013-ban először dicsérő kritikákat kapott, a kritikusok az északír krimi új hajtásaként értékelték. Véleményük szerint a *Hajsza* a Zavargások utáni belfasti állapotával foglalkozik, és – a béke egyik váratlan termékeként – kiváló példa a nem terrorista északír krimi műfajára.²¹

A *Hajsza* első évadjai konkrétan utaltak arra a tényre, hogy a sorozatgyilkos – a félkatonaiak kivételével – ismeretlen jelenség volt Belfastban. Bár a háború gyakorlatilag véget ért, de ahogyan Gillian Anderson nyomozója, Stella Gibson felfedezi, „a múlt árnyai még mindig ott kísértének Belfastban”.²² A *Hajsza* közönsége számára „a feszültség része – a második világháború utáni európai krimik nagy részében előforduló elem ez –, hogy a gyilkosságoknak közülük van-e a Zavargásokhoz”.²³

A NIS honlapja szerint a *Hajsza* Belfast sokféle helyszínét bemutatja: a Belfasti Nemzetközi Repülőtér, a Waterfront Hall, a W5 Odyssey, a New Lodge Estate, a Rugby Road, a Botanikus Kert, a Victoria Park, a Malmaison Hotel, az Ulsterville Avenue, a Merchant Szálloda, a Hilton szálloda, a Belfast Metropolitan Főiskola, a Stranmillis Általános Iskola, a Holiday Inn, a Whiteabbey Kórház, a McHugh's bár, a Cityside Retail Park és a Victoria tér is megjelenik a sorozatban. Ezen helyek többsége világosan felismerhető, és olyan módon adják hozzá a helyérzetet, amely *A becsület védelmében* esetében elképzelhetetlen lenne. A sorozat készítője, Allan Cubitt arról nyilatkozott, hogy nem ismerte elég jól Belfastot, és a földrajz tudása is hiányos volt az első évad idején, mégis sikerült olyan képet alkotnia a városról, „ahol a feszültség csak ritkán enged fel, fakadjon az akár abból, hogy Spectort Belfast »rossz oldalán« látjuk egy gyilkosságra várva, vagy a szektás erőszak felvillanásaiból, amelyek nem sok örömet okoznak a város turisztikai hivatalának.”²⁴

Érdekes, hogy a város idegenforgalmi tanácsának nincs oka a műsor turisztikára gyakorolt hatásától tartania. Már 2012-ben utazási blogok és utazási irodák motiválták a *Hajsza*ra hivatkozva a nézőket, hogy Belfastba utazzanak.

Belfast, amint ezek a weboldalak rámutatnak, és maga a sorozat is feltárja, sok mindent kínál a látogatóknak. A Szent György piac, a Botanikus Kert, a Waterfront Hall, a Merchant Hotel és sok más turisztikai látványosság könnyen felismerhető a *Hajsza*ban. A műsor, amely „pontosan ábrázolja a Zavargások utáni politikát és a sorozatgyilkos miatti borzongást”,²⁵ ahhoz is ért, hogy „a turistákat a »bombs and bullets«-szerű túságok felé tereljék, amelyek keretében a fekete taxik a Zavargások legjelentősebb helyszíneire viszik el a látogatókat”.²⁶ (Easy Voyage 2013. A BBC Northern Ireland még egy digitális térképet is létrehozott a territorializáció hatásainak maximalizálása érdekében.

Harmadik esettanulmány: *Ködfolt*

■ A *Ködfolt* (*A Patch of Fog*) egy 2015-ös thriller, forgatókönyvét John Cairns és Michael McCartney írta, a rendezője pedig az a Michael Lennox, aki a belfasti *Boogaloo and Graham* című rövidfilmjével BAFTA-díjat nyert, és Oscar-jelölést kapott. A NIS a forgatókönyv elkészültét és a gyártási folyamatokat is támogatta. A *Ködfolt* ízig-vérig ír produkció, helyi tehetségek írták és rendezték, főleg helyi stábbal forgatták. Első vetítése a 2015-ös torontói filmfesztiválon volt, ahol ki

is használta északír főszereplője, Conleth Hill a *Trónok harcában* nyújtott alakításának köszönhető népszerűségét.

A *Ködfolt* egy elismert északír regényíró történetét meséli el, akit zsarolással kényszerítenek nem kívánt barátságba egy biztonsági őrrrel. A filmet kevesebb mint egy hónap alatt, 2014. november 21. és december 19. között forgatták Belfastban, Downpatrickban és Bangorban. A helyszínek megválasztásában az az érdekes, hogy Belfast kulcsfontosságú nevezetességeinek tárházát nyújtják, amelyben összekeveredik a város modern és „hagyományos” oldala. A Strand Cinema, a Lagan Weir (kilátással a Titanic negyedre és a dokkokra), a botanikus kert, az Ulster Múzeum, a helyi Wyse Byse üzlet, a Queen’s University, a Victoria tér, a Belfast Met (Springvale campus) – a helyek összekeverik a város azonosítható örökségét és a Zavargások utáni fejlődés felismerhető jegeit. Jó példája ennek a film plakátja: a képen a 2008-ban Belfast szívében megnyílt Victoria tér bevásárlóközpontjának ikonikus üvegkupolája látható. A télen forgatott film a város több terét éjszaka mutatja be, és folytonosságot teremt a hatalmas üvegfallal rendelkező modern házak és a viktoriánus teraszok, a neonvilágítású bevásárlóközpontok és a 19. századi egyetemi campus között.

Egyszerre jelenik itt meg a belfasti helyek sokszínűsége, de ábrázolásukban az a küzdelem is tetten érhető, hogy a modern metropoliszt a készítő a maga romlatlanságában mutassák fel. Míg egyes kritikák²⁷ nem mulasztották el hangsúlyozni a film szoros kötődését a városhoz, mások²⁸ nem utalnak Belfastra vagy Észak-Írországra, helyette a történet „egyetemességét” hangsúlyozzák.

Konklúzió

■ Belfast, csakúgy, mint az Egyesült Királyság számos városa, a gazdaság posztindusztriális állapotával küzdött, amikor a mozgóképipar a helyi gazdaság átalakulásának motorjává vált. Az Egyesült Királyság többi részével ellentétben Észak-Írországnak meg kellett küzdenie a Zavargások következményeivel, így számos korai film kifejezetten az észak-írországi konfliktusokkal foglalkozott. Míg Észak-Írország jelentős összegeket fektetett stúdiók létesítésébe és a helyi tehetségek ápolásába, az első nemzetközi produkciók nem hoztak akkora hasznot a régióknak, ahogyan azt a NIS és az Invest NI remélték. Ez drasztikusan megváltozott az HBO *Trónok harca* című sorozatával, amely stabilitást és pénzügyi biztonságot teremtett. Belfast fejlett stúdiórendszere, magasan képzett helyi stábjai, azon képessége, hogy helyettesítse más városok tájait, vonzó adókedvezményei, valamint a NIS törekvése, hogy minél több nemzetközi produkciót csábítson az országba, Észak-Írországot a globális médiaprodukciók kulcsszereplőjévé tette.

A krimi mostanában virágkorát éli Észak-Írországnak. Míg a Belfastban játszódó bűnügyi történetek egyre kevésbé tematizálják az észak-írországi konfliktusokat, addig az egész régió és különösen Belfast őrzi a műfajhoz remekül illő zord légkört. Ez a nyugtalanító környezet biztosan segít majd abban, hogy olyan krimiket és sorozatokat, amelyek eredetileg más városokban játszódnak, Belfastban forgassanak és gyártsanak. Az olyan elismert sorozatok, mint a *Hajsza*, *A becsület védelmében* és az olyan filmek, mint a *Ködfolt*, Észak-Írország azon képességét demonstrálják, hogy képes eltávolodni a Zavargásoktól, miközben kama-

1. *Adding Value 1*. Northern Ireland Screen, 2016. 7. <https://northernirelandscreen.co.uk/wp-content/uploads/2016/06/Adding-Value-Report-Vol1.pdf> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).
2. John Myerscough: *The Economic Importance of the Arts in Britain*. Policy Studies Institute, London, 1988.
3. A tanulmányban Zavargásokként hivatkozott, az eredeti szövegben „the Troubles”-ként szereplő kifejezés Észak-Írország történelmének az 1960-as évek végétől az 1990-es évek végéig terjedő, több mint 3500 halálos áldozatot követelő konfliktusa. A háborús felek közül a lojalisták azért küzdöttek, hogy Észak-Írország az Egyesült-Királyság része maradjon, az ír nacionalisták viszont azt szerették volna, ha létrejön az egyesült Írország. (A ford.)
4. John Hill: *Cinema and Northern Ireland: Film, Culture and Politics*. BFI, London, 2006, 180.
5. John Myerscough: *The Arts and the Northern Ireland Economy*. Northern Ireland Economic Council, 1996. 180.
6. Philip Drake: *Policy or Practice? Deconstructing the Creative Industries*. In: Petr Szczepanik – Patrick Vonderau (eds.): *Behind the Screen: Inside European Production Cultures*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2013. 221–236.
7. Hill: i. m. 182.
8. Uo. 176.
9. Uo. 188.
10. *Adding Value 2*. Northern Ireland Screen, 2017. 6. https://www.northernirelandscreen.co.uk/wp-content/uploads/2017/01/new_3439864.pdf (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).
11. Phil Ramsey – Steve Baker – Robert Porter: *Screen production on the 'biggest set in the world': Northern Ireland Screen and the case of Game of Thrones*. Media, Culture, and Society 2019. 43. 1.
12. *Opening Doors. Phase 1*. Northern Ireland Screen, 2013. <https://www.northernirelandscreen.co.uk/wp-content/uploads/2017/01/Opening-Doors-Northern-Ireland-Strategy-2014-2018.pdf> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).
13. Ramsey et al.: i. m. 9.
14. *Opening Doors*. Northern Ireland Screen, 2019, 6, <https://www.northernirelandscreen.co.uk/wp-content/uploads/2018/10/Opening-Doors-Strategy-Docfor-website.pdf> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).
15. Uo. 4.
16. *Adding Value 2*, i. m. 4.
17. Stephen Baker: *Victory doesn't always look the way other people imagine it: post-conflict cinema in Northern Ireland*. In: Yannis Tzioumakis – Claire Molloy (eds.): *The Routledge Companion to Cinema and Politics*. Routledge, London, 2016. 180.
18. *Line of Duty. Northern Ireland Location Scout in the know on series finale*. NewsLetter, 2016. <https://www.newsletter.co.uk/whats-on/entertainment/line-of-duty-northern-ireland-location-scout-in-the-know-on-series-finale-1-8914886> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).
19. Uo.
20. *Line of Duty Filming Locations*. INEWS, 2019. <https://inews.co.uk/culture/television/line-of-duty-filming-locations-season-5-where-filmed-502525> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).
21. Mark Lawson: *Armed and dangerous: how Belfast became the capital of tv crime*. The Guardian 29 Apr. 2016. <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2016/apr/29/the-secret-itv-line-of-duty-the-fall-how-belfast-became-the-capital-of-tv> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).
22. Mark Lawson: *Belfast-set thriller The Fall joins the few dramas to tackle the Troubles*. The Guardian 14 May 2013. <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/tvandradioblog/2013/may/14/the-fall-northern-ireland-troubles> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).
23. Uo.
24. David Renshaw: *The Fall – box set review*. The Guardian 28 Nov. 2013. <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2013/nov/28/the-fall-box-set-review> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).
25. Uo.
26. *Focus: Get to your 10 favourite TV series locations*. Easy Voyage, 2013. <https://www.easyvoyage.co.uk/travel-deal/get-to-your-10-favourite-tv-series-locations/the-fall-belfast-northern-ireland> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).
27. Lásd Andrew Pulver: *A Patch of Frog review – Belfast thriller treads a well-worn but nicely acted path*, The Guardian 22 June 2016. <https://www.theguardian.com/film/2016/jun/22/a-patch-of-fog-review-belfast-thriller-treads-a-well-worn-but-nicely-acted-path> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.), Harry Windsor: *A Patch of Frog: TIFF Review*. The Hollywood Reporter 22 September 2015. <https://www.hollywoodreporter.com/movies/movie-news/a-patch-of-fog-tiff-review-826112/> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).
28. Tobias Scott: *Film Review: 'A Patch of Frog'*. Variety 29 September 2015. <https://variety.com/2015/film/festivals/a-patch-of-fog-review-1201604611/> (utolsó letöltés: 2020. 01. 21.).